

Ίταλο Καλβίνο

Οι αόρατες πόλεις

(Μάρκο Πόλο & Κουμπλάι Χαν: Σιωπές)

Νεοφερμένος και εντελώς ανίδεος όσον αφορά τις γλώσσες της Ανατολής, ο Μάρκο Πόλο δεν μπορούσε να εκφραστεί παρά βγάζοντας αντικείμενα από τις βαλίτσες του: ταμπούρλα, αλατισμένα ψάρια, κολιέ από δόντια αγριόχοιρου, και δείχνοντάς τα με νεύματα, πηδήματα, κραυγές έκπληξης ή φρίκης, ή μιμού-μενος το αλύχτισμα τον τσακαλιού και το κρώξιμο της κουκουβάγιας.

Δεν ήταν πάντα σαφής στον αυτοκράτορα η σχέση που συνδέει το ένα και το άλλο στοιχείο της αφήγησης· τα αντικείμενα μπορεί να ήθελαν να πουν διαφορετικά πράγματα: μια φαρέτρα γεμάτη βέλη άλλοτε ήθελε να πει για έναν επικείμενο πόλεμο, άλλοτε ότι υπήρχε πληθώρα κυνηγιού, ίσως όμως και το κατάστημα ενός οπλοπώλη· μια κλεψύδρα μπορούσε

να υποδεικνύει το χρόνο που περνά ή που έχει περάσει, ή την άμμο, ή ένα εργαστήρι στο οποίο κατασκευάζονται κλεψύδρες.

Αυτό όμως που έκανε την κάθε πληροφορία του άναρθρου πληροφοριοδότη του να φαντάζει πολύτιμη στον Κουμπλάι, ήταν αυτό που την περιέβαλλε, ένα κενό που δεν το γέμιζαν οι λέξεις. Οι περιγραφές των πόλεων που είχε επισκεφτεί ο Μάρκο Πόλο είχαν το εξής χαρακτηριστικό: ότι μπορούσε κανείς να τριγυρίζει νοερά ανάμεσα τους, να χαθεί σε αυτές, να σταματήσει να δροσιστεί ή να το βάλει στα πόδια τρέχοντας.

Με το πέραςμα του χρόνου, στις αφηγήσεις του Μάρκο οι λέξεις άρχισαν να αντικαθιστούν τα αντικείμενα και τα νεύματα: στην αρχή ήταν επιφωνήματα, απομονωμένα ονόματα, ξερά ρήματα, ύστερα περιφράσεις, προτάσεις παραφορτωμένες και με πολλές διακλαδώσεις, μεταφορές και παρομοιώσεις. Ο ξένος είχε μάθει να μιλάει τη γλώσσα τον αυτοκράτορα, και ο αυτοκράτορας να καταλαβαίνει τη γλώσσα του ξένου.

Θα έλεγε όμως κανείς ότι η επικοινωνία μεταξύ τους ήταν τώρα λιγότερο ευτυχής από ό,τι ήταν κάποτε: βεβαίως οι λέξεις ήταν πιο χρήσιμες από τα αντικείμενα και τα νεύματα για να απαριθμήσουν τα σημαντικότερα πράγματα της κάθε επαρχίας και της κάθε πολιτείας: μνημεία, παζάρια, κοστούμια, χλωρίδα και πανίδα· παρ' όλα αυτά, όταν ο Πόλο άρχιζε να περιγράφει πώς ήταν η ζωή σ' εκείνα τα μέρη, μέρα τη μέρα, βραδιά τη βραδιά, οι λέξεις τον ικανοποιούσαν όλο και λιγότερο, και σιγά σιγά ξαναγύριζε στα νεύματα, στις γκριμάτσες, στις ματιές.

Έτσι, στις βασικές πληροφορίες που έδινε για την κάθε πόλη με συγκεκριμένες λέξεις, πρόσθετε έναν βουβό σχολιασμό, σηκώνοντας τα χέρια είτε με την παλάμη είτε με τη ράχη είτε με την κόψη, σε κινήσεις ίσιες ή πλάγιες, σπασμωδικές ή αργόσυρτες. Ένα νέο είδος διαλόγου θεσπίστηκε ανάμεσα τους: τα λευκά χέρια του Μεγάλου Χαν, φορτωμένα με δαχτυλίδια, απαντούσαν με κόσμιες κινήσεις στα ευκίνητα και γεμάτα ρόζους χέρια του εμπόρου. Κι όσο καλύτερη γινόταν η συνεννόηση μεταξύ τους, τα χέ-ρια απέκτησαν συμπεριφορές σταθερές, που αντιστοιχούσε η καθεμία σε μια διαφορετική ψυχολογική κατάσταση, στην εναλλαγή και την επανάληψη τους. Κι ενώ το λεξιλόγιο των πραγμάτων ανανεωνόταν με το δειγματισμό των εμπορευμάτων, το ρεπερτόριο των βουβών σχολίων έτεινε να περιοριστεί και να μονιμοποιηθεί. Ακόμα και η ευχαρίστηση της αναφοράς σε αυτά μειωνόταν και στους δύο· στις συζητήσεις τους παρέμεναν την περισσότερη ώρα σιωπηλοί και ακίνητοι.

Ίταλο Καλβίνο, Οι αόρατες πόλεις, Εκδόσεις Οδυσσέας, Αθήνα 1983

& [Ίταλο Καλβίνο, Οι αόρατες πόλεις, Εκδόσεις Καστανιώ τη, Αθήνα 2004](#)

